

עזרא פליישר, תרפ"ח-תשס"ו

תוכן העניינים

1	דפים חדשים מ'סידור השם המפורש' יוצאים לאור על ידי ורד רוזיאל קרצ'מר ואורי ארליך
23	קטעים ממערכות יוצר ליום הכיפורים לר' שלמה סולימן אלסנג'ארי יוצאים לאור על ידי עדן הכהן
77	מערכת יוצר לשמחת תורה המיוסדת על תהלים קיט ליוסף אבן אביתור יוצאת לאור על ידי יהושע גרנט
127	שרידי קרובות י"ח המיוחסות לר' יוסף אבן אביתור יוצאים לאור על ידי אבי שמידמן
157	סליחות חדשות ליוסף אבן אביתור וליצחק בן לוי אבן מר שאול יוצאות לאור על ידי אריאל זינדר
209	'הושענא אל מריח ערוגת גני': קדושתת י"ח להושענא רבה מאת דוסא החזן בירבי יהושע יוצאת לאור על ידי מיכאל רנד
235	פיוטי ר' יעקוב אלאעין יוצאים לאור על ידי שרה כהן
297	שירי יחזקאל הכהן בן עלי יוצאים לאור על ידי טובה בארי
361	מכתב אל ר' אברהם החסיד ובו שבח התפילה בפסטאט יוצא לאור על ידי מרדכי עקיבא פרידמן
383	השלמה לפירוש הפיוטים בספר ערוגת הבשם יוצאת לאור על ידי שמחה עמנואל
393	'תְהִלָּה': בקשת אותיות מאת ר' יהוסף האזובי יוצאת לאור על ידי בנימין בר־תקוה
435	קובץ משלים מאשכנז מימי הביניים יוצא לאור על ידי שולמית אליצור

רשימת המשתתפים בכרך זה

שולמית אליצור, החוג לספרות עברית, האוניברסיטה העברית בירושלים,
shulamit.elizur@mail.huji.ac.il

אורי ארליך, המחלקה למחשבת ישראל, אוניברסיטת בן גוריון בנגב,
ehrllich@exchange.bgu.ac.il

טובה בארי, החוג לספרות, אוניברסיטת תל-אביב, beerit@post.tau.ac.il
בנימין בר-תקוה, המחלקה לספרות עם ישראל, אוניברסיטת בר-אילן,
bartib@mail.biu.ac.il

יהושע גרנט, החוג לספרות עברית, האוניברסיטה העברית בירושלים,
yehoshua.granat@mail.huji.ac.il

עדן הכהן, החוג לספרות, המכללה האקדמית הרצוג, edenc@herzog.ac.il
אריאל זינדר, החוג לספרות, אוניברסיטת תל אביב, arieldov@post.tau.ac.il
שרה כהן, המפעל לחקר השירה והפיוט בגניזה על שם עזרא פליישר,
saraco10@walla.com

שמחה עמנואל, החוג לתלמוד, האוניברסיטה העברית בירושלים,
simcha.emanuel@mail.huji.ac.il

מרדכי עקיבא פרידמן, החוג לפילוסופיה יהודית ותלמוד, אוניברסיטת תל אביב,
mfried@post.tau.ac.il

ורד רזיאל קרצ'מר, המחלקה למחשבת ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב,
razielv@post.bgu.ac.il

מיכאל רנד, הפקולטה ללימודי אסיה והמזרח תיכון, אוניברסיטת קמברידג',
mcr47@cam.ac.uk

אבי שמידמן, המחלקה לספרות עם ישראל, אוניברסיטת בר-אילן,
Avi.Shmidman@biu.ac.il

פתח דבר

לקראת מלאות עשר שנים להסתלקותו של פרופ' עזרא פליישר, שנתבקש לישיבה של מעלה בראש חודש אב תשס"ו, החליט הוועד הפועל של חברת מקיצי נרדמים להקדיש לזכרו כרך מיוחד של קובץ על יד, ולפרסם בו טקסטים הקשורים לתחומי מחקריו: התפילה, הפיוט והשירה העברית בימי הביניים. פליישר עמד בראש החברה במשך יותר מעשר שנים, וערך שבעה כרכים של קובץ על יד וכמה ספרים חשובים. את המאמרים בקובץ זה כתבו מוקיריו, חבריו, תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ורוח תורתו שורה בהם.

בקובץ שני מאמרים הקשורים לחקר התפילה: קטע חדש מסידור עתיק שפליישר הקדיש לו מחקר מפורט (מאמרם של ורד רוזיאל קרצ'מר ואורי ארליך), ומכתב מן הגניזה המדבר בשבח התפילה בפסטה (מאמרו של מרדכי עקיבא פרידמן) המלמד על ההערצה אל מנהגי התפילה של ר' אברהם בן הרמב"ם, ממתנגדיו העיקריים של מנהג בני ארץ ישראל בפסטה, מנהג שפליישר הקדיש לו מחקרים רחבי יריעה. רוב הקובץ מוקדש לפרסום קטעי פיוט, כולם מתקופת הפייטנות המזרחית המאוחרת או מן הדורות הראשונים של משוררי ספרד, תקופות שעמדו במרכזם של כמה מחקרים חשובים של עזרא פליישר. בקובץ נדפסים קטעי יוצרות של ר' שלמה סולימן אלסנג'ארי (במאמרו של עדן הכהן), פייטן שפליישר עסק בו בכמה וכמה ממחקריו, וקדושתת י"ח של דוסא בן יהושע (במאמרו של מיכאל רנד), משורר סורי שפליישר טיפל בהרחבה בתבניות יוצרותיו. שלושה מאמרים (של יהושע גרנט, אבי שמידמן ואריאל זינדר) חושפים טקסטים של ר' יוסף אבן אביתור, ובאחד מהם (מאמרו של זינדר) – גם של ר' יצחק אבן מרשאול. בשני המשוררים הללו עסק פליישר שוב ושוב לאורך כל שנות פעילותו הרבות, והפיוטים החדשים המתפרסמים כאן מוסיפים נדבכים חשובים לחקר יצירתם. כמו כן באים כאן אוספים שלמים של יצירותיהם של שני משוררים חשובים: יחזקאל הכהן בן עלי, מן המעולים שבמשוררים העבריים בבבל (במאמרה של טובה בארי), ויעקוב אלעזין (במאמרה של שרה כהן), המייצג את רמתם הספרותית היותר גבוהה של הפזמונות שרווחו בתקופת הפייטנות המזרחית המאוחרת, פזמונות שעל חקרם עמל פליישר רבות. רוב השירים הללו זוהו לראשונה בידי עזרא פליישר, בעבודתו במפעל לחקר השירה והפיוט בגניזה הנקרא היום על שמו, מפעל שהוא יסד ועבד בו בהתמדה

כמעט ארבעים שנה. כזכר לעיסוקו של פליישר גם בשירה ובפיוט בפרובנס נדפסת כאן בקשה בלתי ידועה של ר' יהוסף האזובי (במאמרו של בנימין בר־תקוה). האסכולה האשכנזית מיוצגת בשני מאמרים: באחד (מאמרו של שמחה עמנואל) מתפרסמת השלמה לפירוש הפיוטים 'ערוגת הפֶּשֶׁם', ובשני (מאמרה של שולמית אליצור) נדפס לראשונה קובץ מקיף של משלי חכמה אשכנזיים, שקולים ומחורזים. משלי החכמה היו חביבים על פליישר במיוחד. בצעירותו פרסם ספר משלים משלו (בשם העט 'בר אבא'), וכחוקר הקדיש סדרת מאמרים, ולאחר מכן ספר שלם, לספרות המשלים העברית בימי הביניים. עליו נאה להמליץ את דברי הממשל הקדום, שהדפיס בנספח לספרו: 'דְּבָרֵי חֲכָמִים שְׁלוֹם וְרִפּוּאָה / וְנַחַת וְעֲנָג וְשִׁבְעַת שְׁמֹחוֹת ... וּבִרְכוֹת נְעִימוֹת וְיִקְרוֹת' (ע' פליישר, משלי סעיד בן באבשאד, ירושלים תש"ן, עמ' 244). יהי זכרו ברוך.

Contents

<i>Vered Raziel Kretzmer and Uri Ehrlich</i>	
Additional Leaves from the “Tetragrammaton <i>Siddur</i> ”	1
<i>Eden HaCohen</i>	
Fragments of <i>Yoşer</i> Compositions for the Day of Atonement by Shelomo Sulayman al-Sinjary	23
<i>Yehoshua Granat</i>	
A <i>Yoşer</i> Composition for Simḥat Torah, based on Psalm 119, by Yosef ibn Abitur	77
<i>Avi Shmidman</i>	
Fragments of Weekday <i>Qerovot</i> Attributed to Yosef ibn Abitur	127
<i>Ariel Zinder</i>	
New <i>Seliḥot</i> by Yosef ibn Abitur and Yiṣḥaq ben Levi ibn Mar Shaul	157
<i>Michael Rand</i>	
<i>Hosha‘na El meriaḥ ‘arugat ganni</i> – A <i>Qedushta</i> for 18 Benedictions for Hosha‘na Rabba by Dosa he-Ḥazan be-Rabbi Yehoshua‘ in Imitation of the Qillirian <i>Qedushta: Hosha‘na El emuna</i>	209
<i>Sarah Cohen</i>	
The <i>Piyyutim</i> of Ya‘akob al-A‘yan	235
<i>Tova Beeri</i>	
The Poems of Yeḥezkel ha-Kohen ben Eli	297

<i>Mordechai Akiva Friedman</i> , A Letter to Abraham the Pious in Praise of the Prayer Ritual in Fustat	361
<i>Simcha Emanuel</i> Supplement to <i>Arugat HaBosem</i> , the Piyyut Commentary of Abraham ben Azriel	383
<i>Benjamin Bar-Tikva</i> <i>Tehillah</i> : A Letter-Decorated <i>Baqqasha</i> by Yehosef ha-Ezovi	393
<i>Shulamit Elizur</i> A Collection of Medieval Wisdom Proverbs from Ashkenaz	435